

Praktisch Personen- en Familierecht

Prof. mr. dr. C. Phillips

1^e druk

Praktisch Personen- en Familierecht

Prof. mr. dr. Charlotte Phillips

Eerste druk

Noordhoff

Ontwerp omslag: G2K (Groningen/Amsterdam)

Omslagillustratie: Mimi Garcia – unsplash

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

De informatie in deze uitgave is uitsluitend bedoeld als algemene informatie. Aan deze informatie kunt u geen rechten of aansprakelijkheid van de auteur(s), redactie of uitgever ontleen.

0 / 20

© 2020 Noordhoff Uitgevers bv, Groningen/Utrecht, Nederland.

Deze uitgave is beschermd op grond van het auteursrecht. Wanneer u (her)gebruik wilt maken van de informatie in deze uitgave, dient u vooraf schriftelijke toestemming te verkrijgen van Noordhoff Uitgevers bv. Meer informatie over collectieve regelingen voor het onderwijs is te vinden op www.onderwijsauteursrecht.nl.

This publication is protected by copyright. Prior written permission of Noordhoff Uitgevers bv is required to (re)use the information in this publication.

ISBN (ebook) 978-90-01-75225-5

ISBN 978-90-01-75224-8

NUR 820

Woord vooraf

Praktisch Personen- en Familierecht is bestemd voor studenten van het hoger (juridisch) beroepsonderwijs. Het boek bevat een praktijkgerichte, systematische en samenhangende behandeling van het personen- en familierecht.

Door middel van casuïstiek, praktijkvoorbeelden en jurisprudentie wordt de stof voor de student begrijpelijk en toegankelijk gemaakt. Na bestudering van de stof kan de opgedane kennis worden getest door de tussenvragen te maken die in elk hoofdstuk zijn opgenomen. Studenten kunnen hun antwoorden controleren aan de hand van de voorbeeldantwoorden op de website bij het boek. Daarnaast bevat ieder hoofdstuk een aantal studie-eindvragen, bestaande uit casussen met toepassingsvragen. Daarmee kunnen studenten vaststellen of ze de verworven theoriekennis in de praktijk kunnen brengen.

Door een duidelijke uitleg van de theorie aan de hand van pakkende praktijkvoorbeelden kunnen studenten in een relatief korte periode een solide basiskennis van het personen- en familierecht opdoen.

Praktisch Personen- en Familierecht behandelt de volgende onderwerpen:

- Algemene bepalingen en naamrecht
- Woonplaats en burgerlijke stand
- Huwelijk en geregistreerd partnerschap
- Gemeenschap van goederen en huwelijkse voorwaarden
- Einde huwelijk en geregistreerd partnerschap
- Afstamming en adoptie
- Gezag en kindbeschermingsmaatregelen
- Curatele, bewind en mentorschap
- Erfrecht

Aanvullende informatie is terug te vinden op

www.praktischpersonenenfamilierecht.noordhoff.nl.

Prof. mr. dr. C. Phillips

Juli 2020

Serie Praktisch Recht

Praktisch Arbeidsrecht
Praktisch Bedrijfsrecht
Praktisch Bestuursprocesrecht
Praktisch Bestuursrecht
Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht
Praktisch Burgerlijk Procesrecht
Praktisch Europees recht
Praktisch Fiscaalrecht
Praktisch Gezondheidsrecht
Praktisch Goederenrecht
Praktisch Internationaal recht
Praktisch Ondernemingsrecht
Praktisch Personen- en Familierecht
Praktisch Staatsrecht
Praktisch Straf(proces)recht
Praktisch Verbintenissenrecht

Inhoud

Inleiding 7

1 Algemene bepalingen en naamrecht 9

- 1.1 Juridische persoon 11
- 1.2 Bloed- en aanverwantschap 13
- 1.3 Familie- en gezinsleven 17
- 1.4 Voornaam 23
- 1.5 Geslachtsnaam 24
  - Samenvatting 28
  - Studie-eindvragen 31

2 Woonplaats en burgerlijke stand 33

- 2.1 Woonplaats 34
- 2.2 Registers burgerlijke stand 38
- 2.3 Geboorteakte 40
- 2.4 Overlijdensakte 43
  - Samenvatting 45
  - Studie-eindvragen 48

3 Huwelijk en geregistreerd partnerschap 49

- 3.1 Huwelijk 50
- 3.2 Vereisten huwelijk 54
- 3.3 Nietigverklaring huwelijk 60
- 3.4 Geregistreerd partnerschap 64
- 3.5 Rechten en verplichtingen van echtgenoten en partners 67
  - Samenvatting 73
  - Studie-eindvragen 75

4 Gemeenschap van goederen en huwelijkse voorwaarden 77

- 4.1 Gemeenschap van goederen 78
- 4.2 Ontbinding gemeenschap 85
- 4.3 Huwelijkse voorwaarden 89
- 4.4 Verrekenbedingen 91
  - Samenvatting 95
  - Studie-eindvragen 98

5 Einde huwelijk en geregistreerd partnerschap 99

- 5.1 Echtscheiding/ontbinding geregistreerd partnerschap 100
- 5.2 Alimentatie 107
- 5.3 Ouderschapsplan 117
- 5.4 Scheiding van tafel en bed 120
  - Samenvatting 121
  - Studie-eindvragen 124

6	Afstamming en adoptie	125
6.1	Ouderschap	126
6.2	Ontkenning ouderschap	129
6.3	Erkenning en gerechtelijke vaststelling ouderschap	133
6.4	Donorschap	139
6.5	Adoptie	140
	Samenvatting	143
	Studie-eindvragen	148
7	Gezag en kindbeschermingsmaatregelen	149
7.1	Ouderlijk gezag en voogdij	150
7.2	Ondertoezichtstelling	159
7.3	Uithuisplaatsing	163
7.4	Gezagsbeëindigende maatregel	166
7.5	Recht op omgang, informatie en consultatie	170
	Samenvatting	172
	Studie-eindvragen	175
8	Curatele, bewind en mentorschap	177
8.1	Ondercuratelestelling	178
8.2	Onderbewindstelling	187
8.3	Mentorschap	196
8.4	Verhouding curatele, bewind en mentorschap	201
	Samenvatting	203
	Studie-eindvragen	206
9	Erfrecht	207
9.1	Erfopvolging bij versterf	208
9.2	Wettelijke verdeling nalatenschap	213
9.3	Erfopvolging bij testament	218
9.4	Afwikkeling	226
	Samenvatting	228
	Studie-eindvragen	232
	Kernbegrippenlijst	233
	Bronnen	241
	Register	243

Inleiding

Dit boek behandelt het personen- en familierecht, een veelomvattend rechtsgebied. In elk hoofdstuk staat een onderdeel van het personen- en familierecht centraal. In hoofdstuk 1 worden de algemene bepalingen en het naamrecht besproken. In hoofdstuk 2 komen de woonplaats en burgerlijke stand aan bod. In hoofdstuk 3 staan het huwelijk en het geregistreerd partnerschap centraal. Hoofdstuk 4 behandelt de wettelijke gemeenschap van goederen en de huwelijkse voorwaarden. Hoofdstuk 5 gaat over het einde van het huwelijk en geregistreerd partnerschap. Hoofdstuk 6 behandelt afstamming en adoptie, gevolgd door gezag en kindbeschermingsmaatregelen in hoofdstuk 7. In hoofdstuk 8 worden curatele, bewind en mentorschap besproken. Het erfrecht, dat vaak als apart rechtsgebied wordt gezien, komt in dit boek eveneens aan bod en wel in hoofdstuk 9.

Het personen- en familierecht is geregeld in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (BW), het erfrecht in Boek 4 van het BW.

Ieder hoofdstuk heeft een vaste structuur en begint met een openingscasus, die als rode draad door het hoofdstuk loopt. Aan de hand van actuele en pakkende voorbeelden, intermezzo's en figuren wordt de stof uitgelegd en worden begrippen nader toegelicht. Verder zijn in ieder hoofdstuk tussenvragen opgenomen. Door deze vragen te beantwoorden, kun je tijdens het bestuderen van de stof controleren of je de uitleg hebt begrepen. Aan het eind van elk hoofdstuk staan een samenvatting en een aantal studie-eindvragen. Dit zijn vaak toepassingsvragen, waarmee je kunt toetsen of je de stof uit het bestudeerde hoofdstuk beheerst. De antwoorden op de tussenvragen en studie-eindvragen vind je op de website bij het boek. Belangrijke begrippen staan in de kernbegrippenlijst die achter in het boek is opgenomen.

1

Algemene bepalingen en naamrecht

- 1.1 Juridische persoon
  - 1.2 Bloed- en aanverwantschap
  - 1.3 Familie- en gezinsleven
  - 1.4 Voornaam
  - 1.5 Geslachtsnaam
- Samenvatting
Studie-eindvragen

OPENINGSCASUS

Familie recht of familie onrecht?

Esra Polat woont in Utrecht. Zij heeft een paar jaar geleden haar studie hbo-rechten afgerond en werkt nu als juridisch medewerker bij De Familie-Advocaat, een advocatenkantoor gespecialiseerd in het personen- en familierecht. Esra komt zelf uit een grote familie. Zij heeft twee oudere zussen en een jongere broer. Ook is er een flink aantal neefjes en nichtjes. Esra heeft veel contact met Mia, haar oudste zus. Mia en haar ex-partner Brian hebben een 8-jarig zontje, Dylan. Zo nu en dan vraagt Mia of Esra een avondje kan oppassen, iets wat Esra graag doet. Dylan weet dat Esra 'iets doet' met familie zaken en nu hij wat ouder wordt, krijgt hij steeds meer interesse in zijn eigen familie. Zo vroeg Dylan recentelijk hoe het eigenlijk zit tussen hem en Esra: wat is hun familieband?

Bij De FamilieAdvocaat houdt Esra zich bezig met echtscheidingszaken en alles wat daarbij komt kijken zoals alimentatie, omgangsregelingen en ouderlijk gezag. Daarnaast zijn er zaken waarin moet worden vastgesteld wie de juridische of biologische ouder is van een kind, of wil iemand zijn naam wijzigen. Juist de enorme diversiteit in onderwerpen is wat het personen- en familierecht zo boeiend maakt.

Momenteel houdt Esra zich bezig met de zaak van Netty en Peter. Hun zoon Cas is eerder dit jaar gescheiden van Natasja, met wie hij een dochter heeft: de 3-jarige Noëlle. Omdat Cas en Natasja allebei veel werkten,

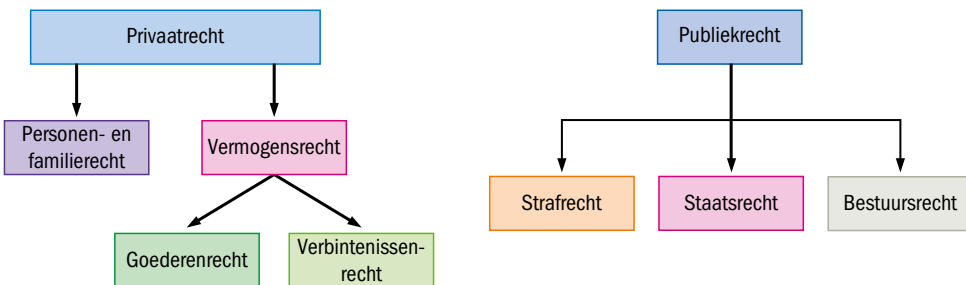
hebben Netty en Peter altijd een groot deel van de zorg voor Noëlle op zich genomen. Toen Cas en Natasja uit elkaar gingen, bleef Noëlle bij Natasja wonen. Die besloot dat Netty en Peter geen contact meer mochten hebben met hun kleindochter. Netty en Peter zijn ten einde raad: ze missen Noëlle zo ontzettend!! Noëlle had bij hun haar eigen slaapkamertje en was er elke week zeker drie dagen. En toen Natasja voor haar werk maandenlang in het buitenland zat, was Noëlle het grootste deel van de tijd bij oma Netty en opa Peter. Dat hun relatie met Natasja niet bepaald goed was, wisten Netty en Peter wel, maar dit hadden ze niet zien aankomen. Nu hebben ze Esra gevraagd om uit te zoeken of ze niet gewoon recht hebben op omgang met Noëlle. Het kan toch niet zo zijn dat ze Noëlle nooit meer zullen zien?

Publiekrecht

Het Nederlandse rechtssysteem kan worden ingedeeld in het publiekrecht en het privaatrecht. In het publiekrecht heeft de overheid altijd een rol in relatie tot burgers of bedrijven. Deze rol kan worden uitgeoefend op nationaal niveau, bijvoorbeeld door de regering of het Openbaar Ministerie, of op lokaal niveau, bijvoorbeeld door een gemeente. Onder het publiekrecht vallen het strafrecht, staatsrecht en het bestuursrecht. Het privaatrecht ziet op alle juridische betrekkingen tussen personen onderling, waarbij de overheid in beginsel geen rol speelt. Het privaatrecht wordt ook wel burgerlijk recht of civiel recht genoemd en kan op diverse manieren worden ingedeeld. De keuze van indeling in dit boek betekent niet dat een andere indeling minder goed of verkeerd is. Het personen- en familierecht is een van de twee hoofdonderdelen van het privaatrecht. Het tweede hoofdonderdeel is het vermogensrecht dat gaat over rechtsrelaties die op geld waardeerbaar zijn. Onder het vermogensrecht vallen het goederenrecht en het verbintenissenrecht, rechtsgebieden waar we in dit boek verder niet op ingaan. Schematisch ziet het eruit als in figuur 1.1.

Privaatrecht

FIGUUR 1.1 Plaats van het personen- en familierecht

In Nederland worden ongeveer anderhalf miljoen rechtszaken per jaar afgedaan. Voor veel mensen is het strafrecht het rechtsgebied dat het meest tot de verbeelding spreekt en in de media gaat het ook meestal over strafzaken. Het aantal rechtszaken dat te maken heeft met het personen- en familierecht is echter ruim twee keer zo groot: bijna de helft van alle anderhalf miljoen zaken waarin de rechter jaarlijks uitspraak doet.

Het personen- en familierecht is een veelomvattend rechtsgebied. Het gaat over mensen en over hun positie in familierechtelijk verband. Wat wordt hiermee precies bedoeld? Denk aan het naamrecht en afstamming, huwelijk en echtscheiding, familie- en gezinsleven of gezag over minderjarigen. In de openingscasus hebben we gelezen over Esra, juridisch medewerker bij een advocatenkantoor. Zij is een natuurlijk persoon op basis van de wet, zij heeft een naam en staat in een bepaalde verhouding ten opzichte van haar familieleden.

Behalve natuurlijke personen (mensen van vlees en bloed) zijn er ook rechtspersonen. Dit zijn bijvoorbeeld bedrijven, een stichting of een vereniging. Het advocatenkantoor waar Esra werkt is een rechtspersoon.

Voor een goed begrip van het personen- en familierecht maken we in dit hoofdstuk eerst kennis met een aantal algemene bepalingen. Deze bepalingen vormen de basis van het personen- en familierecht. In de rest van het boek komen deze begrippen telkens terug. Ook kijken we naar het naamrecht.

In paragraaf 1.1 staat het begrip juridische persoon centraal. In paragraaf 1.2 wordt uitgelegd wat bloed- en aanverwantschap is. Paragraaf 1.3 behandelt het familie- en gezinsleven. Hierna komt het naamrecht aan bod. In paragraaf 1.4 wordt de voornaam besproken, gevolgd door de geslachtsnaam in paragraaf 1.5.

Natuurlijk
persoon

Rechtspersoon

Persoon

Rechts-
bevoegdheid

Grondwet

Begin
persoonlijkheid

1.1 Juridische persoon

De wet geeft geen definitie van het juridische begrip persoon. Maar wat verstaan we dan juridisch gezien onder dit begrip? Een persoon is: degene die drager van rechten en verplichtingen kan zijn. Het kunnen hebben van rechten en verplichtingen wordt ook wel rechtsbevoegdheid genoemd. Rechtsbevoegdheid wil zeggen bevoegdheden die iemand heeft op basis van de wet.

Het moge duidelijk zijn dat Esra uit de openingscasus een persoon is en daarmee heeft zij rechtsbevoegdheid. Esra kan bijvoorbeeld in het huwelijk treden, een testament opstellen, zij kan een arbeidsovereenkomst en andere overeenkomsten aangaan, eigenaar zijn en het gezag over kinderen uitoefenen.

Volgens art. 1:1 lid 1 BW is iedereen in Nederland vrij en bevoegd tot het hebben van burgerlijke rechten. Iedereen is dus rechtsbevoegd. Uit deze bepaling vloeit ook voort dat elke inwoner van Nederland op gelijke wijze rechtsbevoegd is. Dat betekent dat verschillen in bijvoorbeeld geslacht, afkomst, seksuele voorkeur, godsdienst of maatschappelijke status geen rol spelen bij de vraag of iemand rechten en verplichtingen kan hebben. Esra heeft bijvoorbeeld dezelfde rechtsbevoegdheid als haar broer en zussen, haar ouders en haar werkgever. Het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod zijn vastgelegd in art. 1 van de Grondwet, waarop art. 1:1 BW is gebaseerd. De Grondwet is de hoogste nationale wet in Nederland en bevat de grondrechten van elke persoon die zich in Nederland bevindt.

Het zijn van een persoon, ook wel de persoonlijkheid genoemd, begint bij de geboorte van een kind. Aanvullend vereiste is dat het kind levend ter

wereld komt. Art. 1:2 BW bepaalt namelijk dat als een kind dood ter wereld komt, het wordt geacht nooit te hebben bestaan. Sinds 2019 is het wel mogelijk de geboorte van een kind dat levenloos ter wereld komt officieel te laten opnemen in de Basisregistratie Personen (BRP). Voor ouders van deze kinderen was dit een belangrijk moment. Tot die tijd bestond een doodgeboren kind formeel niet.

• www.volkskrant.nl, 4 februari 2019, geraadpleegd op 8 maart 2020

Ouders kunnen levenloos geboren kindje laten opnemen in bevolkingsregister: ‘Dat was de erkenning die we zochten’

Dankzij een wetwijziging kunnen doodgeboren kinderen sinds maandag worden ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP). Een emotioneel moment voor de ouders.

‘Ik heb geen oog dichtgedaan.’ Nancy Khallady kijkt gespannen naar het afspraken scherm in de wachtkamer van het gemeentehuis in Lelystad. Tussen haar duim en wijsvinger klemt ze een bonnetje met haar volgnummer: A453. ‘Gekozen product: Verzoek registratie levenloos geboren,’ staat eronder. Het is de nieuwste optie in het afsprakenstelsel van het gemeentehuis.

‘Ik heb hier al die tijd op gewacht,’ zegt Nancy. Samen met haar man Adil laat ze vandaag dochter Soraya inschrijven bij de gemeente. Het meisje is op 23 juni 2011 geboren en gestorven. Ze werd twintig weken en zes dagen. Emotioneel gezien was ze de afgelopen acht jaar onlosmakelijk verbonden met het gezin, formeel niet. Van Soraya’s geboorte werd nooit aangekondigd. Anders dan haar broers en zussen kwam ze niet voor in de overheidssystemen. Een wit mapje met foto’s en een doktersverklaring was het enige tastbare bewijs van haar bestaan. ‘We waren op papier niet compleet,’ zegt Nancy.

Belang kind

Art. 1:2 BW bepaalt verder dat een ongeborn kind als geboren wordt aangemerkt, als het belang van dat kind daarom vraagt. Wanneer is daarvan sprake?

In bepaalde situaties kan een kindbeschermingsmaatregel al nodig zijn voordat een kind is geboren. Bijvoorbeeld wanneer de aanstaande moeder zichzelf, en daarmee het ongeborn kind, in gevaar brengt door alcoholen/of drugsgebruik. De rechter kan dan een ondertoezichtstelling uitspreken over het ongeborn kind. In de praktijk komt dat erop neer dat er een jeugdzorgwerker wordt aangesteld. Die maakt samen met de moeder afspraken, gericht op het voorkomen of beperken van beschadiging van het ongeborn kind.

● www.kinderbescherming.nl, geraadpleegd op 8 maart 2020

Bescherming van nog niet geboren kinderen

Voor geboren en nog niet geboren kinderen gelden dezelfde wetten als het gaat om bescherming. Als er redenen zijn voor een beschermingsmaatregel, kan de Raad voor de Kinderbescherming hiervoor een verzoek indienen bij de rechter.

De meest gebruikte maatregel om een nog niet geboren kind te beschermen, is een ondertoezichtstelling. De ondertoezichtstelling is bedoeld om samen met de ouders en de mensen om hen heen te bekijken hoe ernstige schade voor het kind kan worden voorkomen of beperkt.

Tijdens de zwangerschap krijgen de ouders begeleiding en hulp. Ook kunnen er voorwaarden worden gesteld aan het gedrag van de ouders. De ondertoezichtstelling wordt ook gebruikt om te bepalen of de ouders na de geboorte zelf voor hun kind kunnen zorgen. Als er grote risico's zijn voor het kind is het belangrijk dat de Raad voor de Kinderbescherming op tijd wordt ingeschakeld. Een verzoek tot ondertoezichtstelling tijdens de stressvolle periode rond de bevalling moet zo veel mogelijk worden voorkomen.

Een andere situatie waarin het in het belang van een ongeborn kind is om als geboren te worden beschouwd, is bij een nalatenschap. Om als erfgenaam te worden aangemerkt, moet iemand bestaan. Met behulp van art. 1:2 BW kan een ongeborn – en dus nog niet bestaand – kind toch erfgenaam zijn, mits het levend ter wereld komt. Op dat moment heeft de rechtsbevoegdheid in het belang van het kind terugwerkende kracht. Dat wil zeggen dat het kind al recht heeft op de erfenis voordat het geboren is. Persoonlijkheid eindigt als iemand overlijdt. Alle rechten en verplichtingen die op dat moment nog bestaan, gaan over op de erfgenamen.

Einde
persoonlijkheid

TUSSENVRAAG 1.1

Geef twee andere benamingen voor het privaatrecht.

TUSSENVRAAG 1.2

Wat wordt verstaan onder het begrip 'persoon'?

TUSSENVRAAG 1.3

Vanaf welk moment is sprake van persoonlijkheid?

1.2 Bloed- en aanverwantschap

We weten nu wanneer er sprake is van een persoon. In deze paragraaf kijken we eerst naar de bloedverwantschap en dan naar de aanverwantschap van personen.

Biologische
bloedverwant-
schap

1.2.1 Bloedverwantschap

Bloedverwantschap duidt op de relatie tussen personen op basis van de geboorte uit bepaalde ouders. Dit wordt ook wel biologische bloedverwantschap genoemd.

In de openingscasus lazen we over Esra en haar familie. Er is sprake van biologische bloedverwantschap tussen Esra en haar ouders, tussen Esra en haar broer en zussen, en tussen Esra en haar neefjes en nichtjes. Ook tussen Esra en Dylan, het zoontje van haar zus Mia, bestaat biologische bloedverwantschap.

Juridische
bloedverwant-
schap

Als we kijken naar het juridische begrip bloedverwantschap, dan is dit meeromvattend dan biologische bloedverwantschap. Juridische bloedverwantschap ontstaat bijvoorbeeld ook wanneer een man een kind erkent van wie hij niet de biologische vader is (art. 1:203 BW e.v.). Als de moeder van een kind op het moment van geboorte getrouwd is met een man of vrouw die geen biologische band heeft met het kind, dan ontstaat er juridische bloedverwantschap tussen het kind en die man of vrouw (art. 1:199 en 1:198 BW). Dit is ook het geval bij een geregistreerd partnerschap. En bij adoptie ontstaat bloedverwantschap tussen de adoptieouder en het geadopteerde kind (art. 1:229 BW e.v.). Juridische bloedverwantschap wil dus zeggen het bestaan van een juridische relatie tussen personen, vaak aangeduid als familierechtelijke betrekking.

Familierecht-
elijke betrekking

Bloedverwantschap bestaat in verschillende graden. In art. 1:3 lid 1 BW wordt dit als volgt omschreven:

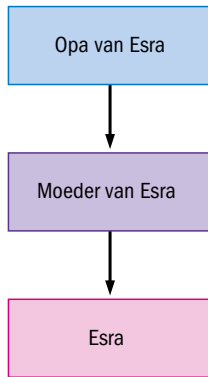
‘De graad van bloedverwantschap wordt bepaald door het getal der geboorten, die de bloedverwantschap hebben veroorzaakt. Hierbij telt een erkenning, een gerechtelijke vaststelling van het ouderschap of een adoptie als een geboorte.’

Hiermee wordt bedoeld dat elke geboorte die als het ware tussen twee personen in staat (‘getal der geboorten’) als een graad wordt aangemerkt. Het gaat om de afstand – in aantal geboorten – tussen twee personen. Als voorbeeld de graad van bloedverwantschap tussen Esra en haar opa (van moederszijde). In totaal vallen er twee geboorten tussen Esra en haar opa, namelijk de geboorte van Esra’s moeder en vervolgens de geboorte van Esra zelf. We kunnen daarmee vaststellen dat de bloedverwantschap tussen Esra en haar opa tweedegraads is, zie figuur 1.2.

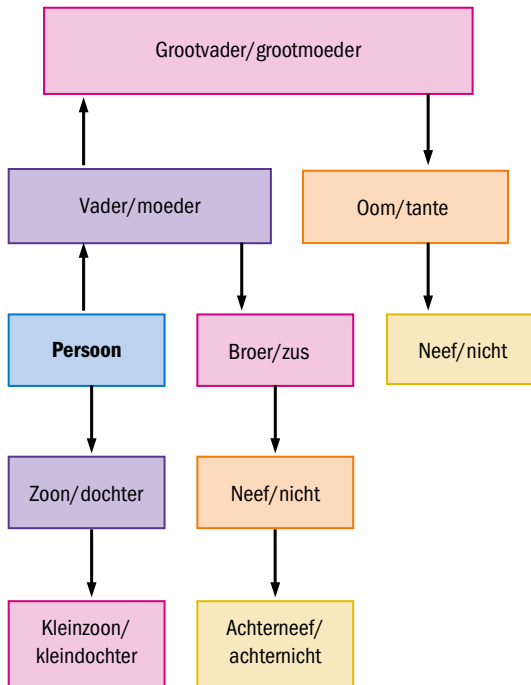
Om de graad van verwantschap tussen personen te kunnen vaststellen, moeten we dus kijken naar het aantal geboorten dat deze personen van elkaar scheidt. In figuur 1.3 is de graad van bloedverwantschap van een willekeurig persoon inzichtelijk gemaakt. Dit schema kan verder worden uitgebreid met bijvoorbeeld achterkleinkinderen, overgrootouders, verdere achterneven en –nichten. Elke verbindingslijn staat voor een geboorte en moet als graad worden geteld.

FIGUUR 1.2 Bloedverwantschap Esra <-> opa

FIGUUR 1.3 Bloedverwantschap

Uit figuur 1.3 blijkt dat ouders en kinderen bloedverwant zijn in de eerste graad. Grootouders en kleinkinderen zijn verwant in de tweede graad. In beide gevallen gaat het om verwantschap tussen twee personen, die als het ware boven of onder elkaar staan. Dit wordt bloedverwantschap in de rechte lijn genoemd. In figuur 1.2 (de verwantschap tussen Esra en haar opa) is sprake van bloedverwantschap in de rechte lijn.

Bloedverwantschap rechte lijn

Bloedverwantschap zijlinie

Om de verwantschap met een oom/tante, broer/zus, of neef/nicht te bepalen, moeten we eerst opklimmen tot de gemeenschappelijke stamvader of -moeder. Daarbij telt elke geboorte als een graad. Vervolgens moeten we afdalen naar de oom/tante, broer/zus of neef/nicht in kwestie, waarbij elke geboorte weer geteld moet worden. Dit is bloedverwantschap in de zijlinie. Kijk nog eens naar figuur 1.3 en de graden van verwantschap tussen een persoon en een broer/zus, oom/tante en neef/nicht. De verwantschap tussen een persoon en een broer of zus is tweedegraads, tussen een persoon en een oom of tante derdegraads en verwantschap tussen een persoon en een neef of nicht is derdegraads (wanneer het de kinderen van een broer of zus zijn), of vierdegraads (wanneer het de kinderen van een oom of tante betreffen).

Er zijn verschillende redenen waarom het van belang kan zijn om de graad van bloedverwantschap vast te stellen. Zo speelt het een rol in het erfrecht. De graad van verwantschap met een overleden persoon bepaalt bijvoorbeeld of iemand als erfgenaam wordt aangemerkt en recht heeft op (een deel van) de erfenis. Verder kan verwantschap een beletsel zijn om met iemand te trouwen. Art. 1:41 BW bepaalt namelijk dat een huwelijk niet mag worden gesloten tussen bloed- en aanverwanten in de eerste en tweede graad. Daarmee is het verboden voor ouders en kinderen (eerstegraads verwanten) om met elkaar in het huwelijk te treden. Ook mogen broers en zussen of grootouders en kleinkinderen (tweedegraads verwanten) niet met elkaar trouwen. Een huwelijk tussen eerste- en tweedegraads verwanten wordt niet alleen als ongepast aangemerkt, er bestaan ook grotere risico's op inteelt of het doorgeven van erfelijke ziekten. Dit is anders wanneer mensen broer en zus van elkaar zijn door erkenning of door adoptie.

• www.rijksoverheid.nl, geraadpleegd op 8 maart 2020

Toestemming om te trouwen met geadopteerde broer of zus (huwelijksdispensatie)

Als u wilt trouwen moet u aan bepaalde voorwaarden voldoen. U mag bijvoorbeeld niet met uw broer of zus trouwen. Bent u broer of zus door adoptie of erkenning? Dan kunt u mogelijk toestemming krijgen om met elkaar te trouwen. Dit heet huwelijksdispensatie.

Voorwaarden huwelijksdispensatie

U kunt huwelijksdispensatie krijgen als u en uw partner broers, zussen of broer en zus zijn door adoptie of erkenning. Voorwaarde is dat u en uw partner geen bloedverwanten zijn.

1.2.2 Aanverwantschap

Wanneer een persoon met iemand trouwt, ontstaat er een juridische relatie tussen die persoon en de bloedverwanten van de ander. Deze relatie wordt in art. 1:3 lid 2 BW aanverwantschap genoemd. Hetzelfde geldt voor een persoon die een geregistreerd partnerschap aangaat met een ander.

Uit dit artikel volgt dat voor de berekening van de graden van aanverwantschap dezelfde methode wordt gevolgd als voor bloedverwantschap.

We zagen eerder dat tussen Esra en haar opa sprake is van tweedegraads bloedverwantschap. Als Esra met iemand trouwt, dan ontstaat tussen die persoon en Esra's opa aanverwantschap in de tweede graad.

Aanverwantschap ontstaat alleen door een huwelijk of geregistreerd partnerschap, niet door samenwoning. Wanneer iemand aanverwant is, dan leidt dit tot bepaalde bevoegdheden in zaken die gaan over gezag en voogdij, alsook verplichtingen in alimentatiezaken. Zo kan een aanverwant van een kind de rechtbank verzoeken om een voogd over dat kind te benoemen (art. 1:299 BW). Aanverwantschap wordt niet opgeheven door het eindigen van het huwelijk of geregistreerd partnerschap (art. 1:3 lid 3 BW).

TUSSENVRAAG 1.4

Geef aan wat de graad van bloedverwantschap is tussen Esra en haar neefje Dylan.

TUSSENVRAAG 1.5

Wanneer is sprake van aanverwantschap?

1.3 Familie- en gezinsleven

In deze paragraaf wordt het recht op familie- en gezinsleven besproken. Eerst komt art. 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) aan de orde, daarna situaties waarin sprake kan zijn van family life en tot slot wanneer family life verbroken wordt.

1.3.1 Art. 8 EVRM

In art. 8 EVRM is het recht op familie- en gezinsleven vastgelegd:

'Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.'

Uit deze bepaling volgt dat iedereen recht heeft op respect voor zijn familie- en gezinsleven, ook wel family life genoemd. Ongerechtvaardigde inmenging in de uitoefening van dit recht door overheidsorganen is niet toegestaan.

Family life

Family life is ruimer dan de familierechtelijke betrekking waarvan sprake is bij het hiervoor besproken bloedverwantschap. Bij family life gaat het om het hebben van een nauwe persoonlijke betrekking met een ander, vaak een kind. Daarmee wordt niet alleen bedoeld een nauwe persoonlijke band tussen ouders en kinderen, maar ook tussen kinderen en grootouders, andere bloedverwanten of zelfs niet-bloedverwanten. Denk bijvoorbeeld aan de relatie tussen pleegouders en hun pleegkind. Er is geen bloedverwantschap, maar er kan wel degelijk sprake zijn van een nauwe persoonlijke betrekking op basis waarvan family life is ontstaan.

Nauwe persoonlijke betrekking

Samenwoning is geen vereiste voor familie- en gezinsleven, maar in veel gevallen is het wel een indicatie.

EHRM

In 1979 deed het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) een belangrijke uitspraak over family life. Het betrof een zaak die was aangespannen door een Belgische vrouw tegen de Belgische regering. De uitspraak van het EHRM is bekend geworden als het Marckx-arrest.

Deze uitspraak heeft ertoe geleid dat de Belgische wetgeving op dit punt is aangepast. Maar ook voor het Nederlandse familierecht is het Marckx-arrest van groot belang geweest. Met name in kwesties over het recht op omgang, ouderlijk gezag na scheiding, uitoefenen van gezag door ongehuwde ouders, kindbeschermingsmaatregelen en de rechtspositie van pleegouders.

Marckx-arrest

Een ongehuwde moeder was van mening dat een aantal bepalingen in de Belgische wet discriminerend was en inbreuk maakte op het recht op gezinsleven. De wet maakte namelijk onderscheid tussen kinderen geboren binnen een huwelijk en buitenechtelijke kinderen. Een ongehuwde moeder was niet van rechtswege juridische moeder van haar eigen kind. Zij moest dat kind eerst erkennen en pas dan was er sprake van juridisch moederschap. In dit arrest overwoog het EHRM dat lidstaten ervoor moeten zorgen dat burgers een normaal gezinsleven kunnen leiden. Nationale wet- en regelgeving mag geen inbreuk maken op het recht op family life. Het EHRM oordeelde dat de Belgische wet niet in overeenstemming was met art. 8 EVRM en een inbreuk vormde op het recht op family life.

Bron: Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 13 juni 1979, NJ 1980/462

1.3.2 Situaties van family life

Het EHRM heeft vele uitspraken gedaan over het al dan niet bestaan van family life. In de volgende situaties kan sprake zijn van family life:

- tussen echtgenoten (samenwoning is geen vereiste);
- tussen een man en een vrouw die een relatie hebben die vergelijkbaar is met een huwelijk (samenwoning is geen vereiste);
- tussen ouders en een uit hun huwelijk geboren kind (vanaf het moment van geboorte, samenwoning is geen vereiste);
- tussen ongehuwde, langdurig samenwonende ouders en hun kind;
- tussen moeder en kind;
- tussen de man die het kind heeft erkend en het kind;
- tussen de biologische vader en het kind (er moet sprake zijn van bijkomende omstandigheden, zoals: samenleving of omgang met het kind, verzorging van het kind, een relatie met de moeder);
- tussen naaste bloedverwanten en het kind (er moet een nauwe persoonlijke betrekking bestaan);
- tussen pleegouders of opvangouders en kind;
- tussen een niet-biologische ouder en kind.

In de openingscasus kwamen we Mia tegen, de zus van Esra. Tussen Mia en haar zontje Dylan bestaat family life. Ook tussen Brian (Mia's ex-partner) en Dylan is sinds Dylans geboorte sprake van family life. Mia en Brian zijn immers Dylans ouders en Dylan is geboren tijdens het huwelijk van zijn ouders.

Aangezien er geen wettelijke definitie is, wordt de vraag of sprake is van family life regelmatig aan de rechter voorgelegd. Hierna volgt een aantal uitspraken waarin deze vraag door de rechter wordt beantwoord.

Gehuwd

Volgens vaste jurisprudentie van het EHRM bestaat tussen mensen die met elkaar getrouwd zijn gezinsleven. In de meeste gevallen houdt een huwelijk in dat mensen met elkaar samenwonen. Maar ook wanneer gehuwden niet met elkaar samenwonen, kan family life onder bepaalde omstandigheden worden aangenomen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer partijen al wel met elkaar zijn getrouwd, maar door omstandigheden nog niet met elkaar hebben kunnen samenwonen. Van belang is dat partijen met elkaar gehuwd zijn, met elkaar samenwonen of van plan zijn met elkaar te gaan samenwonen en een gezinsleven met elkaar te leiden (Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 28 mei 1985, NJ 1988/187).

Vaste
jurisprudentie
EHRM

1

Biologische vader

Tussen een kind en de biologische moeder bestaat automatisch family life. Dit is echter niet het geval tussen het kind en de biologische vader. Wanneer de ouders niet met elkaar gehuwd zijn, geen geregistreerd partnerschap hebben en niet met elkaar samenwonen, moet sprake zijn van bijkomende omstandigheden om te kunnen spreken van family life.

Bijkomende
omstandigheden

In de volgende zaak gaat het om een vrouw die via kunstmatige inseminatie is bevrucht met het sperma van een man met wie zij bevriend was.

Family life met biologische vader

De man en de vrouw spraken af dat de man een rol zou spelen in het leven van het kind. Tijdens de zwangerschap werd echter duidelijk dat ze verschillend dachten over de invulling daarvan. De man was hierdoor zo teleurgesteld dat hij het contact met de vrouw verbrak. Een paar maanden later kwam de man hierop terug. Hij legde zich neer bij het standpunt van de vrouw en wilde toch een rol in het leven van het kind krijgen. De vrouw reageerde niet. Vlak voordat het kind geboren zou worden, stuurde de man een kaart aan de vrouw om haar sterkte met de bevalling toe te wensen. Ook las hij dagelijks de geboorteaankondigingen in de krant en op een dag zag hij dat zijn dochter was geboren. Niet lang daarna kwam hij de vrouw met hun dochter op straat tegen. Hij sprak haar toen kort. Ze zagen elkaar nog een paar keer op straat, maar de vrouw hield alles af. Toen de partner van de man het contact weer op gang probeerde te krijgen, deed de vrouw aangifte bij de politie. Hierop verzocht de man de rechtbank te bepalen dat hij recht had op omgang met zijn dochter. Hij beriep zich op het bestaan van een nauwe persoonlijke betrekking. De rechtbank oordeelde echter dat er geen family life was tussen de man en het kind.

In hoger beroep kwam het gerechtshof tot een andere beslissing. Volgens het hof bleek uit de voorgeschiedenis dat family life tussen het kind en de man al vóór de geboorte was ontstaan. Dat het contact tussen de moeder en de man was verbroken en de man zijn dochter slechts eenmaal kort had gezien, doet hieraan niet af. Bovendien had de man sinds de geboorte van zijn dochter geprobeerd in contact met haar te komen.

De vrouw ging in cassatie tegen de uitspraak van het hof. De Hoge Raad oordeelde als volgt. De man was de biologische vader van het kind én er waren bijkomende omstandigheden waaruit volgde dat er family life tussen hem en het kind bestond. Het ontbreken van contact tussen vader en kind kan uitsluitend leiden tot verbreking van een nauwe persoonlijke betrekking wanneer sprake is van zwaarwegende feiten en omstandigheden. In deze zaak was dat volgens de Hoge Raad niet aan de orde. De vrouw werd in het ongelijk gesteld en de man kreeg recht op contact met zijn dochter.

Bron: Hoge Raad, 30 november 2007, ECLI:NL:HR:2007:BB9094

Naaste bloedverwanten

Tussen een kind en andere bloedverwanten kan eveneens sprake zijn van family life. Denk hierbij aan de relatie tussen een kind en een oom of tante, of grootouder(s). Om in dit geval te kunnen spreken van family life moet vast komen te staan dat de contacten met het kind ruimer zijn dan de gebruikelijke, in het dagelijks verkeer plaatsvindende, contacten tussen het kind en de desbetreffende bloedverwant. Het enkele bestaan van bloedverwantschap is dus onvoldoende om family life aan te nemen. Er moeten bijkomende bijzondere omstandigheden zijn waaruit volgt dat tussen het kind en de bloedverwant een band bestaat die onder de bescherming van art. 8 EVRM valt.

In de volgende zaak gaat het om de vraag of sprake is van family life tussen grootouders en kleinzoon.

Geen family life met grootouders

De grootouders hadden eerst de rechtbank en daarna het gerechtshof verzocht een omgangsregeling met hun kleinzoon vast te stellen. Ze voerden aan dat er een nauwe persoonlijke betrekking met hun kleinzoon bestond. Volgens de grootouders speelden ze een essentiële rol in het leven van het kind en bestond er een speciale band met hem. Er was altijd veel contact met hun kleinzoon geweest, ze pasten regelmatig op hem, brachten hem naar school, maakten samen uitstapjes en gingen samen op vakantie. De ouders van het kind verzetten zich tegen een omgangsregeling. Ze stelden zich op het standpunt dat er geen sprake was van een nauwe persoonlijke betrekking. De contacten tussen de grootouders en het kind waren niet ruimer dan gebruikelijk. Bovendien waren de ouders tijdens de meeste contactmomenten zelf ook aanwezig.

Het hof overwoog dat vaststond dat de grootouders af en toe op hun kleinzoon pasten, uitstapjes met hem maakten en een paar keer met hem op vakantie waren geweest. In verband met een wachtlijst bij het kinderdagverblijf, hadden ze hem gedurende twee maanden opgevangen. Volgens het hof hadden de grootouders echter geen substantieel deel van de opvoeding en verzorging van hun kleinzoon voor hun rekening genomen en was evenmin sprake geweest van een langdurige structurele omgangsregeling. Het hof concludeerde dat de contacten niet uitgebreider waren geweest dan gebruikelijk is voor contacten tussen grootouders en kleinkinderen. Het oordeel van het hof luidde dat er geen sprake was van family life.

Bron: Gerechtshof Amsterdam, 4 november 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:5046

In de openingscasus lezen we over de zaak van Netty en Peter, die hun kleindochter Noëlle niet meer mogen zien. Tot de echtscheiding van hun zoon Cas en zijn ex Natasja zorgden Netty en Peter vaak voor Noëlle. Gemiddeld zeker drie dagen per week en soms maanden achtereen als Natasja voor haar werk in het buitenland was. Esra wil Netty en Peter graag van het juiste advies voorzien. Zij onderzoekt of er family life bestaat tussen Netty en Peter en Noëlle. Netty en Peter zijn de grootouders van Noëlle en er is dus sprake van bloedverwantschap. Maar dit is onvoldoende om te kunnen spreken over family life. Daarvoor is het nodig dat er bijkomende bijzondere omstandigheden zijn, waaruit volgt dat tussen Noëlle en haar grootouders een band bestaat die onder de bescherming van art. 8 EVRM valt. Dat wil zeggen dat het contact tussen Netty en Peter en Noëlle uitgebreider moet zijn dan het contact dat normaal gesproken bestaat tussen grootouders en kleinkinderen. Kijkend naar de uitspraak van Gerechtshof Amsterdam die we hiervoor hebben besproken, wordt niet zomaar aangenomen dat er family life bestaat tussen grootouders en kleinkinderen. Netty en Peter zouden een substantieel deel van de opvoeding en verzorging van Noëlle voor hun rekening genomen moeten hebben. Ook een langdurige, structurele omgangsregeling kan duiden op uitgebreider contact dan gebruikelijk. Netty en Peter hebben het grootste deel van Noëlles leven zeker drie dagen per week voor haar gezorgd. Dit kan worden aangemerkt als een langdurige, structurele omgangsregeling. Bovendien verbleef Noëlle maanden achtereen bij Netty en Peter als Natasja in het buitenland verbleef. Samen genomen is dit een substantieel deel van de opvoeding en verzorging van Noëlle. Hieruit kan geconcludeerd worden dat tussen Netty en Peter en hun kleindochter Noëlle sprake is van family life. Als dat daadwerkelijk door de rechter wordt vastgesteld, dan hebben Netty en Peter als gevolg daarvan recht op omgang met Noëlle.

Niet-bloedverwanten

Family life kan ook bestaan tussen een kind en een niet-bloedverwant. Een veelvoorkomende situatie is family life binnen een pleeggezin. Wanneer een kind in een pleeggezin wordt geplaatst, kan een nauwe persoonlijke betrokkenheid ontstaan tussen kind en pleegouder(s). In beginsel wordt hiervoor een termijn van minimaal een jaar aangehouden. Een pleegkind kan na een jaar niet zomaar uit het pleeggezin naar een ander gezin of een residentiële instelling worden overgeplaatst. Pleegouders kunnen zich hier tegen verzetten met een beroep op art. 8 EVRM. Een dergelijk beroep slaagt alleen wanneer de rechter het in het belang van het kind acht dat het bij de pleegouders blijft. Is dat niet het geval, dan zal het kind (ondanks dat sprake is van family life) uit het pleeggezin worden geplaatst. Dit is een geoorloofde inbreuk op het familieleven (art. 8 lid 2 EVRM).

In de volgende zaak stellen de pleegouders van een kind zich op het standpunt dat tussen hen en het pleegkind family life bestaat.

Pleeggezin

Family life met pleegouders

Het meisje was na haar geboorte direct in het gezin van de pleegouders geplaatst. Een aantal jaar later verzocht Bureau Jeugdzorg de rechter om het meisje over te mogen plaatsen naar een residentiële instelling, omdat zij zeer moeilijk gedrag vertoonde. De pleegouders konden haar onvoldoende

1

ondersteunen in haar ontwikkeling. Na onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming werd het kind daadwerkelijk in een residentiële instelling geplaatst. Hierop hebben de pleegouders de rechter verzocht om terugplaatsing van het meisje in hun gezin.

De rechter overwoog dat het meisje ruim vier jaar bij de pleegouders had gewoond. Gedurende die periode was er geen intensief contact met haar biologische ouders en is zij de pleegouders als haar ouders gaan zien. Op basis hiervan oordeelde de rechter dat er sprake was van family life. De rechter besloot dat het in het belang van het meisje was dat zij werd teruggeplaatst in het pleeggezin. Wel moesten de pleegouders door een deskundige begeleid worden.

Bron: Rechtbank Utrecht, 10 augustus 2005, ECLI:NL:RBUTR:2005:AU0799

Latere gebeurtenissen

1.3.3 Verbreking family life

Family life kan worden verbroken door latere gebeurtenissen. Om verbreking van family life aan te nemen, moet worden voldaan aan strenge criteria. Bij adoptie wordt family life met de oorspronkelijke ouders verbroken. Maar als ouders uit elkaar gaan en de vertrekkende ouder niet langer samenwoont met het kind, dan heeft dit niet automatisch tot gevolg dat family life tussen die ouder en het kind eindigt. Zelfs wanneer tussen ouder en kind langere tijd geen contact is geweest, leidt dit niet zonder meer tot het verbreken van family life.

In de volgende zaak oordeelt de rechter dat het family life tussen de biologische vader en zijn kinderen is verbroken.

Verbreking family life met vader

Het ging om twee kinderen, 10 en 8 jaar oud. Hoewel niet precies duidelijk was hoe lang de moeder en de biologische vader hadden samengewoond, stond wel vast dat ze in ieder geval samenwoonden op het moment dat het oudste kind werd geboren. Ook was er gedurende een paar jaar contact geweest tussen de kinderen en de biologische vader. Hieruit volgde dat sprake was van family life. Toen de kinderen 3 en 1 jaar oud waren, doodde de vader de moeder door middel van messteken en verwondde hij de kinderen. De vader kreeg hiervoor een gevangenisstraf opgelegd van zeventien jaar met tbs en dwangverpleging. De kinderen woonden sinds de dood van de moeder in een pleeggezin en hadden geen contact meer met de vader. Gedurende een periode van zes jaar informeerde de vader niet één keer naar zijn kinderen en hij legde de schuld voor zijn daad volledig buiten zichzelf. Gelet op deze zwaarwegende feiten en omstandigheden, concludeerde de rechter dat het family life tussen de vader en de kinderen was verbroken.

Bron: Gerechtshof 's-Gravenhage, 1 juni 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ8445

Tussen Netty en Peter uit de openingscasus en hun kleindochter Noëlle bestaat family life. Het feit dat er al enige tijd geen contact is met Noëlle, heeft niet tot gevolg dat het family life is verbroken.

TUSSENVRAAG 1.6

Wanneer is sprake van family life?

TUSSENVRAAG 1.7

Geef een voorbeeld van een niet-bloedverwant met wie een kind family life kan hebben.

TUSSENVRAAG 1.8

Kan eenmaal bestaand family life worden verbroken?

1.4 Voornaam

In verschillende internationale verdragen is het naamrecht vastgelegd: elk kind dat wordt geboren, heeft recht op een naam. Waarom is het naamrecht van belang? Aan de hand van een naam kan iemand worden geïdentificeerd. Ook draagt het hebben van een naam bij aan iemands identiteit. Zo kun je (meestal) aan iemands achternaam zien tot welke familie hij behoort. In deze paragraaf kijken we eerst naar de voornaam.

Naamrecht

Art. 1:4 lid 1 BW bepaalt dat iemand de voornaam of voornamen heeft die in zijn geboorteakte zijn opgenomen. Een akte is een schriftelijk en ondertekend stuk dat tot bewijs kan dienen. In dit geval het bewijs wanneer een kind geboren is. Een authentieke akte wordt in art. 156 lid 2 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) als volgt omschreven:

Geboorteakte

Authentieke akte

'Authentieke akten zijn akten in de vereiste vorm en bevoegdelijk opgemaakt door ambtenaren, aan wie bij of krachtens de wet is opgedragen op die wijze te doen blijken van door hen gedane waarnemingen of verrichtingen.'

Een authentieke akte is bedoeld om een feit of handeling vast te leggen en als bewijs te dienen. Een geboorteakte is een authentieke akte. Wanneer een kind wordt geboren, moet daarvan aangifte worden gedaan bij de burgerlijke stand van de gemeente. Doel hiervan is dat de geboorte en de gegevens van het kind officieel worden geregistreerd en dat het kind formeel bestaat. Degene die de geboorteaangifte doet, moet een of meerdere voornamen van het kind opgeven, de achternaam, geboortedatum, geboorteplaats en het tijdstip van geboorte. Deze gegevens worden allemaal opgenomen in de geboorteakte. Daarin komen ook de gegevens van de ouder of ouders te staan.

De ambtenaar van de burgerlijke stand weigert in de geboorteakte voornamen op te nemen die ongepast zijn, of gelijk zijn aan een achternaam tenzij die achternaam ook een gebruikelijke voornaam is. Een naam wordt niet snel als ongepast aangemerkt. Scheldwoorden of een naam waarvan iemand alleen maar last ondervindt, zijn bijvoorbeeld ongepast. Maar een kind vernoemen naar een personage uit een televisieserie is wel toegestaan. Dit blijkt uit de volgende uitspraak.

Ongepaste voornaam

Belana of B'Elana?

De ouders wilden hun kind B'Elana noemen, naar een personage uit de televisieserie 'Star Trek Voyager'. De ambtenaar van de burgerlijke stand weigerde echter deze naam te registreren omdat een voornaam met twee hoofdletters niet is toegestaan. De ambtenaar had de tweede hoofdletter, de E dus, vervangen door een kleine letter e en de naam Belana geregistreerd. De ouders waren het hier niet mee eens en verzochten de voornaam van hun dochter Belana te wijzigen in B'Elana.

Het gerechtshof oordeelde uiteindelijk dat de voornaam B'Elana aan de eisen van de wet voldoet. De ouders hadden volgens het hof voldoende duidelijk gemaakt dat Star Trek Voyager meer voor ze betekende dan een willekeurig televisieprogramma. Daarmee hadden ze naar het oordeel van het hof een voldoende zwaarwichtig belang bij toewijzing van het verzoek.

Bron: Gerechtshof 's-Gravenhage, 17 oktober 2007, ECLI:NL:GHSGR:2007:BB8845

Wijziging voornaam

Volgens art. 1:4 lid 4 BW kan de rechtbank iemands voornaam wijzigen op verzoek van de persoon zelf of op verzoek van zijn wettelijke vertegenwoordiger (de ouder van een kind). Het kan gaan om een volledige wijziging van iemands naam of het toevoegen van een of meerdere namen aan een bestaande voornaam. Een verzoek tot voornamswijziging wordt niet zomaar toegewezen en moet goed zijn onderbouwd. Redenen om een voornaam te wijzigen kunnen zijn:

- Er staat een fout in de geboorteakte, denk aan: spelfout, een van de voornamen vergeten, onjuiste schrijfwijze.
- Iemands voornaam is emotioneel belastend, bijvoorbeeld als gevolg van pesten, misbruik of (geestelijke) mishandeling.
- Er wordt vernoemd naar een persoon met wie iemand een bijzondere band heeft of had, bijvoorbeeld een (groot)ouder, peetoom of peettante, zeer goede vriend of vriendin.
- Iemand is transgender of transseksueel.
- Een voornaam is normaal in een bepaald land, maar in het Nederlands erg vreemd, bijvoorbeeld de Chinese naam 'Hang'.
- Er is sprake van een gewijzigde geloofsovertuiging.
- Iemand maakt al heel lang gebruik van een naam die afwijkt van zijn officiële voornaam.

TUSSENVRAAG 1.9

Bij de geboorteaangifte van Dylan door zijn vader Brian heeft de ambtenaar van de burgerlijke stand een fout gemaakt. In plaats van Dylan is de naam Dylano in de geboorteakte opgenomen. Kan deze fout hersteld worden? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?

1.5 Geslachtsnaam

Achternaam

In art. 1:5 BW zijn de regels opgenomen die gaan over de geslachtsnaam, ook wel achternaam genoemd. Het is een uitgebreid en lastig te lezen wetsartikel, waarin veel informatie staat. In deze paragraaf komen de belangrijkste onderdelen aan bod. Verder kijken we naar de mogelijkheden om de achternaam te wijzigen.

1.5.1 Algemene bepalingen geslachtsnaam

Art. 1:5 lid 4 BW ziet op de meest voorkomende situatie: als een kind bij geboorte in familierechtelijke betrekking staat tot twee ouders, dan mogen de ouders de geslachtsnaam van hun kind kiezen. Dit kan de naam van de moeder of die van de vader zijn. Ouders mogen hun kind niet een zelfbedachte achternaam of de naam van bijvoorbeeld een grootouder geven. De naamskeuze van het eerste kind heeft gevolgen voor alle kinderen die erna worden geboren. Deze keuze geldt namelijk voor alle volgende kinderen van de ouders (art. 1:5 lid 8 BW). Het idee hierachter is dat er zo veel mogelijk eenheid van naam is en dat kinderen binnen één gezin niet allemaal verschillende achternamen hebben. Maken ouders geen keuze, dan krijgt het kind de naam van de vader (art. 1:5 lid 5 BW).

Naamseenheid

Esra uit de openingscasus heeft de achternaam van haar vader: Polat. Ook haar broer en zussen heten Polat. Haar ouders hebben bij de geboorte van Esra's oudste zus ervoor gekozen dat zij de achternaam Polat kreeg. Als gevolg hiervan heten Esra, haar andere zus en haar broer ook Polat.

Wanneer een kind alleen in familierechtelijke betrekking tot de moeder staat, dan krijgt het zijn moeders achternaam (art. 1:5 lid 1 BW). Als een kind later door erkenning in familierechtelijke betrekking komt te staan tot een tweede ouder (vader of duomoeder), dan houdt het kind in principe de achternaam van de moeder. Dit is ook het geval als door een uitspraak van de rechter de afstamming van een kind wordt bepaald (gerechtelijke vaststelling ouderschap). Op grond van art. 1:5 lid 2 BW kunnen de moeder en de andere ouder er echter ook voor kiezen om het kind de achternaam van die andere ouder te geven. Is het kind 16 of 17 jaar oud op het moment dat de familierechtelijke betrekking tot de tweede ouder ontstaat, dan beslist het kind zelf welke achternaam het heeft (art. 1:5 lid 7 BW).

Achternaam
moeder

1.5.2 Geslachtsnaam bij adoptie

De naamskeuze van een geadopteerd kind wordt in de adoptie-uitspraak van de rechter opgenomen. De regels die van toepassing zijn op adoptie staan voornamelijk in art. 1:5 lid 3 BW. Deze bepaling ziet op verschillende situaties die hierna worden besproken:

- Wanneer een kind wordt geadopteerd door een adoptievader en -moeder die met elkaar gehuwd zijn of een geregistreerd partnerschap hebben, dan krijgt het kind in principe de achternaam van de adoptievader. De adoptieouders kunnen er echter ook voor kiezen dat het kind de naam van de adoptiemoeder krijgt.

Stel dat Bas en Sandy (een gehuwd pleegouderpaar) Jamie (hun pleegkind) adopteren. Jamie krijgt dan in beginsel de achternaam van Bas, tenzij wordt gekozen voor de achternaam van Sandy.

- Zijn de adoptieouders niet met elkaar getrouwd of is er sprake van getrouwde adoptieouders van hetzelfde geslacht, dan houdt het kind de achternaam die het heeft.

Denk aan de situatie dat twee vrouwen met elkaar getrouwd zijn, ieder een kind krijgen en vervolgens elkaars kind over en weer adopteren. In dat geval houdt het kind de achternaam van de biologische moeder. Het principe van naamseenheid (art. 1:5 lid 8 BW) dat we eerder bespraken, wordt hiermee losgelaten. Maar ook in dit geval kunnen ouders ervoor

kiezen om af te wijken van de hoofdregel en beide kinderen de achternaam van een van de twee ouders te geven.

- Als een kind wordt geadopteerd door een echtgenoot, geregistreerd partner of levensgezel van zijn vader of moeder, dan houdt het kind in beginsel zijn eigen achternaam. De ouder en adoptieouder kunnen ervoor kiezen om hiervan af te wijken en het kind de achternaam van de adoptieouder geven.

Stel dat Brian, de vader van Dylan, overlijdt. Dylan had vanaf zijn geboorte de achternaam van zijn vader. Een aantal jaren later wordt Dylan door de nieuwe partner van Mia geadopteerd. Dylan houdt de achternaam van Brian, tenzij Mia en haar partner (de adoptieouder) ervoor kiezen dat hij de achternaam van Mia of haar partner krijgt.

In alle gevallen van adoptie geldt dat als het kind 16 jaar of ouder is, het zelf beslist welke achternaam hij of zij heeft.

1.5.3 Wijziging geslachtsnaam

We zagen eerder dat iemand de voornaam of voornamen heeft die in zijn geboorteakte zijn opgenomen. Ook ten aanzien van de achternaam speelt de geboorteakte een belangrijke rol. Art. 1:6 BW bepaalt namelijk dat iemands geslachtsnaam dwingend wordt bewezen door de akte van geboorte. Met andere woorden: de achternaam die op een geboorteakte is opgenomen is het bewijs van iemands achternaam. Alleen als er rechtsgeldig tegenbewijs wordt geleverd, is deze bepaling niet van toepassing. Dit bewijs kan bijvoorbeeld zijn een rechterlijke adoptie-uitspraak of koninklijk besluit waarin de achternaam is gewijzigd.

Op grond van art. 1:7 lid 1 BW kan de achternaam van een meerderjarige op zijn verzoek worden gewijzigd. Dit gebeurt bij koninklijk besluit. Het verzoek tot naamswijziging wordt door het ministerie van Justitie en Veiligheid beoordeeld. Als het verzoek wordt toegewezen, dan wordt de naamswijziging vastgelegd in een koninklijk besluit en opgenomen in de Basisregistratie Persoonsgegevens.

Wijziging van iemands achternaam kan in de volgende gevallen:

- de achternaam wijzigen in die van de andere ouder, na echtscheiding van ouders;
- ongedaan maken van een naamswijziging die plaatsvond toen iemand minderjarig was;
- naamskeuze van de ouders herzien;
- dezelfde naamswijziging als die van de ouder;
- naamswijziging in de oorspronkelijke achternaam na ontbinding van een in het buitenland gesloten huwelijk waarbij automatisch de achternaam van de echtgenoot is toegekend;
- een niet-Nederlands klinkende achternaam wijzigen bij of na verkrijging Nederlanderschap, bijvoorbeeld 'Abouyaaquoub';
- een onwettelijke (niet passende/onfatsoenlijke) of bespottelijke achternaam wijzigen, bijvoorbeeld de naam 'Slager' terwijl iemand chirurg is of de naam 'Poepjes';
- een veelvoorkomende achternaam wijzigen, bijvoorbeeld 'Jansen';
- een onjuist gespelde achternaam, door een fout bij de invoering van de akte van de burgerlijke stand in 1810-1838;

- een vernederlandste achternaam wijzigen in de oorspronkelijke Friese versie;
- een achternaam toevoegen als eerder door iemands voorouders een dubbele naam werd gebruikt;
- een achternaam toevoegen die is uitgestorven of met uitsterven wordt bedreigd;
- als er sprake is van psychische hinder (dit moet worden aangetoond met een rapport van een onafhankelijke psycholoog of psychiater, waaruit blijkt dat het hebben van een achternaam of het juist niet hebben van een naam iemands lichamelijke of psychische gezondheid ernstig schaadt; denk aan de situatie dat iemand seksueel misbruikt is door haar vader wiens achternaam zij heeft, waardoor zij dagelijks wordt herinnerd aan het misbruik);
- als de ouder wiens achternaam iemand draagt een bepaald misdrijf heeft gepleegd en daarvoor onherroepelijk is veroordeeld; het misdrijf moet gericht zijn tegen degene die het wijzigingsverzoek doet, de levenspartner van verzoeker, een familielid (eerste of tweede graad) van verzoeker, de levenspartner van dat familielid (stel dat een man zijn vrouw doodt en daarvoor wordt veroordeeld tot twaalf jaar gevangenisstraf; in een dergelijke situatie zouden eventuele kinderen een succesvol verzoek tot naamswijziging kunnen doen);
- het wijzigen van een adoptienaam in de oorspronkelijke achternaam.

Tot slot bepaalt art. 1:9 BW dat wanneer iemand trouwt (of een geregistreerd partnerschap aangaat), hij het recht heeft de achternaam van zijn partner te gebruiken in plaats van zijn eigen naam. Ook mag hij de achternaam van zijn partner voor of na zijn eigen naam gebruiken. Na ontbinding van het huwelijk of geregistreerd partnerschap mag iemand de naam van zijn ex-partner blijven gebruiken. Dit verandert wanneer iemand een nieuw huwelijk of partnerschap aangaat. Of wanneer de rechter iemand op verzoek van de voormalige partner verbiedt diens achternaam nog langer te gebruiken.

Achternaam partner

Toen Mia en Brian uit de openingscasus met elkaar trouwden, heeft Mia ervoor gekozen voortaan de achternaam van Brian (Stevens) te gebruiken. Na de echtscheiding is Mia de achternaam Stevens blijven gebruiken, omdat hun zoontje Dylan ook Stevens heet. Als Mia met iemand anders in het huwelijk zou treden, dan mag zij Brians achternaam niet langer gebruiken.

TUSSENVRAAG 1.10

Liv en Ronnie zijn getrouwd. Op zeker moment wordt hun dochtertje Mascha geboren. Liv en Ronnie willen graag dat Mascha de achternaam krijgt van Livs lievelingstante, die een paar maanden eerder is overleden. Is dit mogelijk? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?

TUSSENVRAAG 1.11

Stel dat Mascha uiteindelijk de achternaam van haar vader krijgt. Voordat Liv met Ronnie trouwde, had zij al een zoon, Marco. Het is niet bekend wie de biologische vader van Marco is en hij beschouwt Ronnie als zijn vader. Op zeker moment wordt Marco geadopteerd door Ronnie. Kan Marco de achternaam van Ronnie krijgen?

Samenvatting

Een persoon is degene die drager van rechten en verplichtingen kan zijn. Rechtsbevoegdheid is het kunnen hebben van rechten en verplichtingen. Iedereen in Nederland is rechtsbevoegd. Persoonlijkheid begint bij de geboorte van een kind. Aanvullend vereiste is dat het kind levend ter wereld komt. Een kind dat dood ter wereld komt wordt geacht nooit te hebben bestaan. Een kind dat nog niet geboren is kan als geboren wordt aangemerkt, als zijn belang daarom vraagt. Persoonlijkheid eindigt als iemand overlijdt. Alle rechten en verplichtingen die op dat moment nog bestaan, gaan over op de erfgenamen.

Biologische bloedverwantschap is de relatie tussen personen op basis van geboorte. Juridische bloedverwantschap is de juridische relatie tussen personen, vaak aangeduid als familierechtelijke betrekking. Juridische bloedverwantschap ontstaat:

- als een man een kind erkent van wie hij niet de biologische vader is;
- als de moeder van een kind op het moment van geboorte getrouwd is met een man of vrouw die geen biologische band heeft met het kind;
- tussen de adoptieouder en het geadopteerde kind.

Bloedverwantschap bestaat in verschillende graden. De graad van bloedverwantschap wordt bepaald door het aantal geboorten dat de bloedverwantschap heeft veroorzaakt. Hierbij telt een erkenning, een gerechtelijke vaststelling van het ouderschap of een adoptie als een geboorte. Verwantschap tussen ouders en kinderen, alsook tussen grootouders en kleinkinderen is bloedverwantschap in de rechte linie. Verwantschap met een oom/tante, broer/zus, of neef/nicht is bloedverwantschap in de zijlinie. Aanverwantschap is de juridische relatie tussen een persoon en de bloedverwanten van degene met wie hij gehuwd is of een geregistreerd partnerschap heeft. De graden van aanverwantschap worden op dezelfde wijze bepaald als voor bloedverwantschap. Aanverwantschap wordt niet opgeheven door het eindigen van het huwelijk of geregistreerd partnerschap.

Iedereen heeft recht op respect voor zijn familie- en gezinsleven (family life). Ongerechtvaardigde inmenging in de uitoefening van dit recht door overheidsorganen is niet toegestaan. Family life is het hebben van een nauwe persoonlijke betrekking met een ander, vaak een kind. In het Marckx-arrest is bepaald dat geen onderscheid gemaakt mag worden tussen kinderen geboren binnen een huwelijk en buitenechtelijke kinderen. In de volgende situaties kan sprake zijn van family life:

- tussen echtgenoten (samenwoning is geen vereiste);
- tussen een man en een vrouw die een relatie hebben die vergelijkbaar is met een huwelijk (samenwoning is geen vereiste);
- tussen ouders en een uit hun huwelijk geboren kind (vanaf het moment van geboorte, samenwoning is geen vereiste);
- tussen ongehuwde, langdurig samenwonende ouders en hun kind;
- tussen moeder en kind;
- tussen de man die het kind heeft erkend en het kind;
- tussen de biologische vader en het kind (er moet sprake zijn van bijkomende omstandigheden, zoals: samenleving of omgang met het kind, verzorging van het kind, een relatie met de moeder);
- tussen naaste bloedverwanten en het kind (er moet een nauwe persoonlijke betrekking bestaan);

- tussen pleegouders of opvangouders en kind;
- tussen een niet-biologische ouder en kind.

Family life kan worden verbroken door latere gebeurtenissen.

Elk kind dat wordt geboren, heeft recht op een naam. Een persoon heeft de voornaam of voornamen die in zijn geboorteakte zijn opgenomen. De ambtenaar van de burgerlijke stand weigert in de geboorteakte voornamen op te nemen die ongepast zijn of gelijk zijn aan een achternaam, tenzij die achternaam ook een gebruikelijke voornaam is. De rechtbank kan iemands voornaam wijzigen op verzoek van de persoon zelf of op verzoek van zijn wettelijke vertegenwoordiger. Redenen om een voornaam te wijzigen kunnen zijn:

- een fout in de geboorteakte;
- iemands voornaam is emotioneel belastend;
- vernoeming naar een persoon met wie iemand een bijzondere band heeft of had;
- iemand is transgender of transseksueel;
- een voornaam die normaal is in een bepaald land, maar in het Nederlands erg vreemd;
- een gewijzigde geloofsovertuiging;
- iemand maakt al heel lang gebruik van een naam die afwijkt van zijn officiële voornaam.

Als een kind bij geboorte in familierechtelijke betrekking staat tot twee ouders, dan mogen de ouders de geslachtsnaam van hun kind kiezen. Dit kan de naam van de moeder of die van de vader zijn. De naamskeuze geldt voor alle volgende kinderen van de ouders. Maken ouders geen keuze, dan krijgt het kind de naam van de vader. Wanneer een kind alleen in familierechtelijke betrekking tot de moeder staat, dan krijgt het haar achternaam. Als een kind later door erkenning in familierechtelijke betrekking komt te staan tot een tweede ouder, dan houdt het kind in principe de achternaam van de moeder. Dit is ook het geval als door een uitspraak van de rechter de afstamming van een kind wordt bepaald (gerechtelijke vaststelling ouderschap). De moeder en de andere ouder kunnen er ook voor kiezen om het kind de achternaam van de andere ouder te geven. Is het kind 16 of 17 jaar oud op het moment dat de familierechtelijke betrekking tot de tweede ouder ontstaat, dan beslist het kind zelf welke achternaam het heeft.

Bij adoptie geldt het volgende:

- Wanneer een kind wordt geadopteerd door een adoptievader en -moeder die met elkaar gehuwd zijn of een geregistreerd partnerschap hebben, dan krijgt het kind in principe de achternaam van de adoptievader. De adoptieouders kunnen er echter ook voor kiezen dat het kind de naam van de adoptieouder krijgt.
- Zijn de adoptieouders niet met elkaar getrouwd of is sprake van getrouwde adoptieouders van hetzelfde geslacht, dan houdt het kind de achternaam die het heeft. Ook in dit geval kunnen ouders ervoor kiezen om af te wijken van de hoofdregel en beide kinderen de achternaam van een van de twee ouders te geven.
- Als een kind wordt geadopteerd door een echtgenoot, geregistreerd partner of levensgezel van zijn vader of moeder, dan houdt het kind in beginsel zijn eigen achternaam. De ouder en adoptieouder kunnen ervoor kiezen om hiervan af te wijken en het kind de achternaam van de adoptieouder te geven.

In alle gevallen van adoptie geldt dat als het kind 16 jaar of ouder is hij zelf beslist welke achternaam hij heeft.

Iemands geslachtsnaam wordt dwingend bewezen door de geboorteakte.

De achternaam van een meerderjarige kan op zijn verzoek worden gewijzigd. Dit gebeurt bij koninklijk besluit.

Wijziging van iemands achternaam kan in de volgende gevallen:

- de achternaam wijzigen in die van de andere ouder, na echtscheiding van ouders;
- ongedaan maken van een naamswijziging die plaatsvond toen iemand minderjarig was;
- naamskeuze van de ouders herzien;
- dezelfde naamswijziging als die van de ouder;
- naamswijziging in de oorspronkelijke achternaam na ontbinding van een in het buitenland gesloten huwelijk waarbij automatisch de achternaam van de echtgenoot is toegekend;
- een niet-Nederlands klinkende achternaam wijzigen bij of na verkrijging Nederlandschap;
- een onwettelijke (niet passende/onfatsoenlijke) of bespottelijke achternaam wijzigen;
- een veelvoorkomende achternaam wijzigen;
- een onjuist gespelde achternaam, door een fout bij de invoering van de akte van de burgerlijke stand in 1810-1838;
- een vernederlandste achternaam wijzigen in de oorspronkelijke Friese versie;
- een achternaam toevoegen als eerder door iemands voorouders een dubbele naam werd gebruikt;
- een achternaam toevoegen die is uitgestorven of met uitsterven wordt bedreigd;
- als er sprake is van psychische hinder ten gevolge van het hebben of juist niet hebben van een achternaam;
- de ouder wiens achternaam iemand draagt heeft een bepaald misdrijf gepleegd en is daarvoor onherroepelijk veroordeeld;
- het wijzigen van een adoptienaam in de oorspronkelijke achternaam.

Wanneer iemand trouwt, heeft hij het recht de achternaam van zijn echtgenoot te gebruiken, hetzij in plaats van zijn eigen naam of vóór of na zijn eigen naam. Na ontbinding van het huwelijk mag iemand de naam van zijn ex-partner blijven gebruiken, tenzij iemand een nieuw huwelijk aangaat of wanneer de rechter iemand op verzoek van zijn ex-partner verbiedt diens achternaam nog langer te gebruiken.

Studie-eindvragen

Casus 1.1

Joris is getrouwd met Sarah. Joris werkt bij het Juridisch Loket en Sarah werkt voor Stichting Rechtshulp. Ze hebben twee kinderen: Xara en Milan. Joris heeft een broer en een zus, beiden werkzaam op een middelbare school. Sarah heeft alleen een zus. Joris is recentelijk voor het eerst oom geworden door de geboorte van Mandy, het dochtertje van zijn broer en schoonzus. De ouders van Joris en Sarah zijn allemaal nog in leven.

- 1.1** Maak een lijst van alle personen in casus 1.1 en geef aan of ze natuurlijke personen of rechtspersonen zijn.
- 1.2** Maak in een figuur inzichtelijk wat het bloedverwantschap is van alle personen die genoemd worden in casus 1.1.
- 1.3** Bij de geboorteaangifte van Xara maken Joris en Sarah geen keuze ten aanzien van haar achternaam. Welke achternaam krijgt Xara?
- 1.4** Heeft dit gevolgen voor de achternaam van Milan?
- 1.5** In welke graad zijn Mandy en Xara bloedverwant van elkaar?

Casus 1.1 (vervolg)

Het gaat niet goed met het huwelijk van Joris en Sarah en ze besluiten om te gaan scheiden. Sarah wil dat de achternaam van de kinderen wordt gewijzigd in haar achternaam. Joris is het daar niet mee eens. Na vele heftige ruzies komen ze tot een compromis: Xara krijgt de achternaam van Sarah en Milan houdt de achternaam van Joris.

- 1.6** Kunnen Sarah en Joris de achternaam van Xara laten wijzigen? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?
-